

ВИВЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНОГО ВИМІРУ

Д.О.ЧЕРНИШОВ

Україна, м.Донецьк, Донецький національний університет

Оточуючий школяра соціум допомагає сучасному загальноосвітньому навчальному закладу у процесі виховної діяльності формувати у дітей уяву про існуючі зв'язки людини зі світом та суспільством. Тому важливо знати яке у школяра морально-ціннісне ставлення до соціалізації саме в умовах регіону.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблеми ставлення школярів до соціалізації присвячені роботи О. Газмана, П. Плотнікова, С. Савченко. Однак спеціального дослідження саме проблеми вивчення рівня сформованості морально-ціннісного ставлення школярів до спеціалізації в умовах регіону немає.

Формування цілей статті. Метою статті є у розкриття методики діагностування рівня сформованості морально-ціннісного ставлення школярів до соціалізації в умовах регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нами була розроблена методика і процедура вивчення рівня сформованості морально-ціннісного ставлення школяра до соціалізації в умовах регіону та компоненти, розділи і показники соціалізованості школярів теж в умовах регіонального простору. Метою було вирішення таких завдань:

- аналіз можливості кількісного і якісного діагностування морально-ціннісного ставлення до соціалізації школяра та власно його соціалізованості;
- розробка критеріїв і показників, відповідно до яких можливе вивчення рівня сформованості ставлення та соціалізованості школярів;
- створення комплексу діагностичних методик;
- застосування методик за призначенням і збір емпіричних даних;
- статистичне опрацювання та аналіз отриманих результатів.

Для визначення рівня прояву морально-ціннісного ставлення школярів до соціалізації в умовах регіонального виміру у якості критеріїв ми обрали маргінальні та громадянські цінності, а у якості показника – інтенсивність їх прояву під час вирішення ситуацій розвитку особистості школяра. Таким чином ми визначали характер прояву морально-ціннісного ставлення (ситуативно-маргінальний, системно-маргінальний, ситуативно-громадянський та системно-громадянський). В результаті нами були визначені чотири рівні морально-

ціннісного ставлення до соціалізації школярів в умовах регіонального виміру: прагматичний; егоцентричний; групоцентричний; просоціальний.

Таблиця 1

Критерії, показники та рівні прояву морально-ціннісного ставлення школяра до соціалізації в умовах регіонального виміру

Критерії	Інтенсивність прояву критерію	Характер морально-ціннісного ставлення до соціалізації	Рівень морально-ціннісного ставлення до соціалізації
Маргінальні цінності	Ситуативне	ситуативно-маргінальний	прагматичний
	Системне	системно-маргінальний	егоцентричний
Громадянські цінності	Ситуативне	ситуативно-громадянський	групоцентричний
	Системне	системно-громадянський	просоціальний

Дано стисло характеристику кожному з рівнів прояву морально-ціннісного ставлення школяра до соціалізації в умовах регіонального виміру.

Для прагматичного рівня ставлення до соціалізації характерно керування ситуаційними маргінальними цінностями без глибинного проникнення у сутність справи або ситуації розвитку.

Егоцентричний рівень характеризується системою використання маргінальних цінностей, школяр керується особистісною користю, зручністю, престижу.

Групоцентричний рівень відрізняється боротьбою маргінальних і громадянських цінностей, вирішальним становить думка і позиція референтних груп – однолітків або батьків.

Просоціальний рівень являє собою певний пріоритет громадянських орієнтацій, коли школяр активно та осмислено бере участь у різних видах суспільної діяльності.

Циклічність проведення вимірів прояву рівнів морально-ціннісного ставлення школярів до соціалізації була такою: вхідний – на початок експерименту (вересень місяць, 6 клас), поточні – кінець 6,8,10 класів, кінцевий – за 3 місяці до закінчення школи.

Крім визначення рівня ставлення до соціалізації школярів паралельно проводилась діагностика її результативності – вивчення рівня соціалізованості. Терміни проведення – кінець 7, 9 та 11 класів. Були визначені такі критерії, їх розділи та показники (див. таблицю 2).

Нами були визначені чотири рівні прояву соціалізованості у школярів:

- нижчий рівень – свідомо-маргінальна регіональна соціалізованість;

- ситуативно-маргінальна регіональна соціалізованість;
- ситуативно-громадянська регіональна соціалізованість;
- свідомо-громадянська регіональна соціалізованість.

Назви рівнів такі красномовні, що вони не потребують додаткової характеристики. Відмінність рівнів ми бачили в інтенсивності використання двох груп цінностей при вирішенні проблем соціалізації. Середній показник виводився як усереднений бал за результатами визначення ступеня прояву кожного з перелічених критеріїв (високий, середній, низький та дуже низький).

Таблиця 2

Компоненти, розділи та показники соціалізованості школяра в умовах регіонального виміру

Компо- ненти	Розділи	Показники
Пізнавальний	Державний	- знання та переконання про значущість громадянської спрямованості життєвого та професійного вибору, громадянської позиції; - поняття про чесне і гідне служіння Батьківщині; - розуміння громадянських, професійних прав та обов'язків.
	Регіональ-ний	- знання історії, культури, традицій малої батьківщини; - поняття специфіки соціально-економічного сектору рідного краю; - розуміння внесення особистісного вкладу у розвиток традицій, економіки, культури малої батьківщини
	Особистіс-ний	- самооцінка відповідальності особистісних моральних та громадянських якостей вимогам соціалізації; - знання шляхів реалізації свого соціального вибору; - співвідношення моральних знань з адекватною їм системою цінностей.
Емоційний	Державний	- пошана до національних і державних символів, любов до України, гордість за свою Вітчизну; - шановне ставлення до національних багать, рідної природи, результатів праці українського народу.
	Регіональ-ний	- позитивна мотивація участі у регіональних процесах та подіях; - любов до регіональних традицій, багатонаціональної культури народів.
	Особистіс-ний	- пошана людей праці, патріот своєї Батьківщини; - любов до родинних традицій, служіння Україні та малої Батьківщини; - позитивна мотивація участі у виховній роботі регіону, школи.
Вчинковий	Державний	- прояв громадянської активності; - піклування про відродження національної та економічної гідності Батьківщини.
	Регіональ-ний	- уміння проявити волю, ініціативність, працьовитість, наполегливість, самостійність, доцільність у справах регіонального рівня; - відповідальне ставлення до життєвого та професійного вибору в умовах регіонального простору.

	Особистіс-ний	- здатність до наполегливої праці, прояву активності, творчої ініціативи на користь родини, оточуючим; - вміння забезпечити економічну ефективність дорученої справи
--	---------------	---

Таким чином, використання комплексу діагностик дозволяло нам спостерігати процес формування морально-ціннісного ставлення до соціалізації й паралельно у рубіжних ситуаціях (перед початком до профільного і профільного навчання, а також перед завершенням навчання у загальноосвітньому навчальному закладі) визначались рівні соціалізованості школярів. Більш поглибленому вивченню підлягали учні контрольної групи загальноосвітніх навчальних закладів з різних видів соціального середовища. Всього 10 шкіл, в них було діагностовано 2500 школярів. На етапі констатувального експерименту були отримані такі результати.

В цілому рівень морально-ціннісного ставлення школярів до соціалізації визначався найбільшими показниками по рівням егоцентричний – 36,6% і групо центричний – 29,2%, разом – 65,8%. Прагматичний рівень був виявлений у 20,7% школярів, а просоціальний у 13,5%. Таким чином найвищий рівень ставлення у 1,5 рази поступається найнижчому.

Нами була також виявлена тенденція зростання показників до кращого по роках навчання. Це зрозуміло – з віком школярі більш свідомо ставляться до питань соціалізації. Так, наприклад, високий рівень – про соціальний – був виявлений у 12,9% шестикласників, 13,2% - у восьмикласників та 14,6% у десятикласників. Також виявлено зниження показників за рівнем прагматичний: 6-й клас – 22,6%, 8-й клас – 20,7%, 10-й клас – 18,8%.

Чисельні показники рівнів соціалізованості школярів дещо кращі за показники морально-ціннісного ставлення, але вони в цілому співвідносяться між собою. Це свідчить про те, що рівень ставлення до соціалізації у решті-решт визначає рівень соціалізованості. Найбільші значення показників мали рівні ситуативно-маргінальний – 35,6% та ситуативно-громадянський – 30,0%. Разом – 65,6% (показники аналогічних рівнів щодо ставлення школярів до соціалізації складають майже стільки – 65,8%). Свідомо-маргінальний рівень соціалізації виявлений у 19,9%, в той же час показники свідомо-громадянського рівня складають 14,5%. Виявлена також тенденція зростання показників за класами навчання. *Свідомо-громадянський* рівень соціалізованості виявлений у школярів 7-го класу – 13,7% випадків; у 9-ти класників – 14,4%; у 11-ти класників – 15,4%. В той же час зменшувались показники за *свідомо-маргінальним* рівнем соціалізованості: 7-й клас – 21,8%, 9-й клас – 20,0%, 11-й клас – 18,0%.

Виявлена також пряма закономірність встановленого рівня соціалізованості школярів від рівня можливостей окремих видів соціальних середовищ. У школярів маленьких міст та сільських районів соціалізованість нижче.

Висновки. За допомогою розробленої діагностики можливе вивчення рівня сформованості морально-ціннісного ставлення школярів до соціалізації в умовах регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асмолов А. Личность как предмет психологического исследования / А. Асмолов. — М.: Изд-во МГУ. - 1984. — 104 с.
2. Бех І. Виховання особистості. У 2 кн. Кн.2. Особистісно орієнтований підхід: наук.-практ. засади / І. Бех. — К.: Либідь. - 2003. — 344с.
3. Дементьев Г.Г. Процесс формирования личности под влиянием социальной среды в современных условиях : дис. ... канд. социол. наук: 22.00.04 / Г.Г. Дементьев. — М., 2000. — 191 с.
4. Краевский В. В. Общие основы педагогики : учеб. пособие для студентов и аспирантов педвузов / В. В. Краевский. — М. ; Волгоград : Перемена, 2002. — 163 с.